

- оперативне інформування населення про кримінальну ситуацію у регіоні з метою упередження можливих злочинних зазіхань;
- висвітлення в засобах масової інформації антигромадської діяльності неформальних підліткових угруповань та пропаганда альтернативних їм організацій;
- роз'яснення батькам, що їхня поведінка є взірцем для дитини, і найкраща профілактика - це їх особистий приклад правильного поведіння.

Ми звикли вважати, що навчити дітей тих чи інших правил захисту можна лише за допомогою багаторазових тренувань. Але, як показує практика, це далеко не так. Наші діти навчаються у нас навіть тоді, коли ми абсолютно впевнені, що вони зайняті своєю справою і не помічають нічого навколо. Тому віктимологічна самопрофілактика батьків - дієва "школа виживання" для їх дітей в екстремальних ситуаціях.

На жаль, віктимологічна профілактика злочинів ще не набула широкого поширення у нашій країні. У деяких районах Києва такі рекомендації розповсюджували дільничні інспектори міліції у вигляді "пам'яток" для мешканців міста. Заходи віктимологічної профілактики мають розроблятися з урахуванням специфіки місцевої кримінальної ситуації і через засоби масової інформації доводиться до відома населення.

ВІКТИМОЛОГІЧНА ПРОФІЛАКТИКА ЗЛОЧИНІВ, ЯКІ ВЧИНЯЮТЬСЯ В ЕКОНОМІЧНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Сидорук А.В., слухач магістратури ННІПФПСМ НАВС

У вітчизняній кримінології попередження злочинності (профілактика) розглядається як соціальна система, цілісний процес, що включає загальносоціальне та спеціально-кримінологічне попередження. На загальносоціальному рівні віктимологічне попередження злочинів здійснюється за рахунок заходів економічного, політичного, ідеологічного, організаційного, правового характеру, що не мають спеціальним призначенням боротьбу із злочинністю і профілактику злочинів. Однак ці заходи (в перспективі) об'єктивно забезпечують створення умов, що знижують ризик вчинення злочинів, усуваючи криміногенні і віктимогенні чинники. Спеціально-кримінологічне попередження злочинів включає заходи, безпосередньо спрямовані на вирішення профілактичних завдань. У сфері застосування цих заходів потрапляють не тільки злочинці та особи, від яких можна реально очікувати скоєння злочинів, а й жертви (що відбулися і потенційні), а також обстановка, в якій вони формуються в цій своїй якості і в кінцевому рахунку, проявляються (або можуть проявитися) як дійові особи ситуацій злочинів. Ця

обставина зумовила виникнення і розвиток віктимологічного попередження (віктимологічної профілактики) злочинів, яке на відміну від кримінологічної націлене переважно на попередження не злочинної, а віктимної поведінки.

Віктимологічний напрямок кримінологічної профілактики - це включена в соціальну систему попередження злочинів підсистема соціальних та спеціально-кримінологічних заходів, спрямовані на зниження індивідуальної та масової віктимності за допомогою усунення негативних віктимних чинників, активізації захисних можливостей потенційних жертв злочинів і забезпечення їхньої безпеки. Іншими словами, віктимологічна профілактика являє собою цілеспрямований спеціалізований вплив на осіб з неправомірною або аморальною поведінкою, а також на фактори, що обумовлюють віктимність, пов'язану з подібною поведінкою. У рівній мірі її об'єктом є фактори та особи, позитивна поведінка яких являється віктимною для них.

Економічні відносини в сучасній Україні далекі від стабільності і впорядкованості. Більше того, вони в значній мірі криміналізовані, що пов'язано з згубними за своїми руйнівними наслідками рішення «реформаторів» і діями тих, хто цим скористався в корисливих цілях. Економічні реформи обернулися небаченим захопленням загальнонародної власності, по суті кримінальними способами, хоча формально недосконалість законодавства і зробило багатьох з найбільш великих приватизаторів невразливими з точки зору кримінальної відповідальності.

Власне, з цього почалася віктимізація населення країни, яка продовжується і сьогодні (в тому числі і в економічній сфері). Так що неважко зрозуміти авторів ідеї економічної амністії, яка є не що інше, як закріплення результатів всенародного грабежу. Реалізація цієї ідеї неминуче призведе до посилення ролі осіб, які не просто стоять «поза законом», а й прагнуть утвердити себе «над законом». Доступність об'єктів власності, можливість заволодіння ними безпосередньо або шляхом впровадження в комерційні структури і витіснення законних власників (а це тягне віктимні наслідки у вигляді матеріальних збитків) були широко використані (і використовуються) «традиційними» злочинцями, які складаються в перманентному, нерідко відкритому конфлікті з законом. Однак шляхи руху до легального статусу власників кримінальні елементи обирали (і обирають) різні.

З початку перебудови реформуюча економіка стала активно освоюватися організованою злочинністю. Не випадково багато кримінальних авторитетів відкрито володіють нерухомістю, великими капіталами, витрачають величезні гроші на виборчі кампанії. Злочини, безпосередньо або опосередковано, порушують економічні закони, об'єктивно шкодять економіці. Які з них слід віднести до економічної

злочинності (відповідно до економічних злочинів), а які - до інших злочинів у сфері економіки? Якими критеріями тут слід керуватися?

У спеціальній літературі останнім часом позначилися три підходи: перший - економічні злочини - це всі злочини, які зачіпають будь-які види економічних відносин, що складаються як у сфері господарювання (економіці), так і за її межами. Другий - економічні злочини, злочини, що вчиняються тільки в сфері економіки. Відповідно до них ставляться як ті, що відбуваються безпосередньо в процесі економічної діяльності, так і не пов'язані з нею, але здійснюються в межах функціонуючої господарської системи. Третій - економічні злочини - це злочини, що здійснюються тільки у сфері економічної діяльності, тобто сфері підприємництва, бізнесу.

Злочинність у сфері економіки включає власне економічні злочини (економічну злочинність) і інші злочини у сфері економіки (тобто злочину проти власності; умовно можна назвати їх загальнокримінальними: крадіжка, шахрайство, грабіж, розбій, вимагання та ін.)

Економічні злочини - це злочини, що здійснюються у сфері економічної діяльності її безпосередніми учасниками (всі склади злочинів, передбачені й інші злочину, так чи інакше пов'язані з економічною діяльністю і безпосередньо або опосередковано перешкоджають її здійсненню в рамках закону. Це різні форми зловживання економічною владою, службовим становищем, хабарництво, різні прояви корупції, лобювання, а також насильницьке впровадження в управління комерційними структурами. Суб'єкти цих злочинів легально перебувають поза підприємництва, бізнесу, але фактично можуть вирішальним чином впливати на прийняття економічних рішень.

Економічні злочини при всій їх відмінності мають три основних інтегративних ознаки: а) вони заподіюють шкоду охоронюваним законом економічним інтересам; б) вчиняються учасниками економічних відносин (суб'єктами економічної діяльності та особами, які легально не є такими, але, як правило, використовують владні повноваження для кримінального втручання у ту діяльність); в) більша їх частина має на меті отримання майнової вигоди.

Значна частина економічних злочинів вчиняється шляхом обману або зловживання довірою партнерів по бізнесу та осіб, так чи інакше довірилися злочинцям, чинним у сфері економіки. У кримінології це явище позначається як фінансове шахрайство. По терпілими від економічного шахрайства, як і будь-якого економічного злочину, є фізичні особи, що у процесі економічної діяльності або є представниками великих груп населення, наприклад ошукані вкладники. Специфіка економічного шахрайства полягає в тому, що початок обману населення поклато держава акціями по знеціненню грошових накопичень громадян, «дикою» приватизацією і т. д. Слідом

за цим масштабні шахрайства стали здійснювати «фінансові піраміди», приречені на банкрутство приватні банки і фонди і т. д.

Оперативно-слідча практика свідчить, що особи, безпосередньо зайняті в бізнесі, мають високу професійно-ситуативної потенційної віктимності, а багато з них стають жертвами злочинців.

Ця категорія по тенційних жертв і реальних потерпілих від злочинів включає, різні їх психологічні типи. Як соціальний тип, це жертви (потерпілі) - підприємці (бізнесмени). Потерпілими від економічного шахрайства формально визнаються фірми, підприємства, комерційні структури, але реальними жертвами, які особисто понесли матеріальні втрати та травмування психологічно, є переважно керівники, акціонери, службовці або робітники підприємств, установ, фірм. Серед жертв-підприємців питома вага осіб з вищою та спеціальною освітою помітно вище, ніж в інших злочинах. Ця особистісна характеристика проявляється віктимозначимо: чим вищий освітній рівень власників і співробітників фірми, тим менше економічних шахрайств відносно неї вчиняється.

З віктимологічних позицій поведінка жертв (потерпілих від економічних злочинів) може бути представлено як нейтральна, позитивна і негативна в основному за двома ознаками: наявності або відсутності «віктимологічної провини» і об'єктивним значенням у створенні, розвитку і реалізації ситуації злочину.

Отже, віктимологічна профілактика здійснюється щодо безлічі осіб, так чи інакше втягнутих у сферу дії негативних обставин віктимологічного плану. Вона реалізується за трьома напрямками: а) виявлення і усунення обставин, що грають роль зовнішніх негативних впливів на особистість, формують у неї якості підвищеної віктимності, що виражаються в негативну віктимну поведінку. Сюди ж слід віднести і виявлення фактів відсутності необхідних позитивних впливів, в силу чого виникають ситуації бездіяльності, пасивності, невміння протидіяти нападе нию та ін., що виявляються на масовому рівні; б) виявлення та усунення умов (обстановки, ситуацій), спосіб реалізації якостей підвищеної віктимності визначених категорій осіб, що виявляється в віктимонебезпечній поведінці; в) виявленні та усуненні умов (обстановки, ситуацій), сприяють реалізації якостей підвищеної віктимності визначеній категорій осіб, незалежно від їх поведінки.

ВІКТИМОЛОГІЧНА ПРОФІЛАКТИКА ПРОФЕСІЙНОЇ ЗЛОЧИННОСТІ

Заросінська Х.О., слухач магістратури ННІФПСКМ НАВС

У кримінологічній науці немає єдності думок щодо розуміння терміну, який би охоплював комплекс заходів, спрямованих на вплив